

Kelzer Augustus.

63 v. Chr. — 23 September — 1937.

De naam van keizer Augustus is aan iedereen Bijbellezers bekend. Immers hij is in het bijzonder betrokken bij de kerstgeschiedenis, door zijn gebod „dat de geheele wereld beschreven zou worden“.

Gajus Octavius, zoo toch was zijn oorspronkelijke naam, werd geboren 23 September 63 v. Chr. en in Italië heeft men zich opgemerkt den TWEEDUIZENDSTEN GEBORTE-DAG van den stichter van het Romeinsche wereldrijk luisterrijk te vieren. Zijn vader behoorde tot den voornamen ridderstand. Reeds vroeg ontviel hem zijn vader door den dood. Hij werd nu geadopteerd door zijn beroemden oudoom Julius Caesar. Dit is van groot belang geweest voor zijn later leven. Na den moord op Julius Caesar (15 Maart 44 v. Chr.) spoedde Gajus Julius Caesar Octavianus, zoo was zijn naam na de adoptatie geworden, zich naar Rome, met het geheime plan zich van de opperheerschappij meester te maken. Er was echter nog een pretendent, n.l. een gewezen vriend van Julius Caesar, Marcus Antonius. Deze bejegende Octavianus eerst met geringschatting. Maar de 18-jarige Octavianus liet zich niet uit het veld slaan en wist zich de volksgunst te verzekeren, waarna hij Antonius versloeg. Antonius vluchtte naar Lepidus, den stadhouder van Gallia Narbonensis en sloot een verbond met dezen.

Later verzoende Octavianus zich met zijn vroegere vijanden en het driemanschap (43 v. Chr.) Octavianus, Antonius en Lepidus verdeelde het Romeinsche Rijk. Octavianus verkreeg het Westen, Antonius het Oosten en Lepidus Afrika. In 36 v. Chr. werd Afrika aan Lepidus ontnomen en nu stonden Octavianus en Antonius alleen aan het hoofd van het groote rijk. Oneenigheid kon tusschen deze twee eersuchtigen niet uitblijven en in 32 v. Chr. kwam het tot een botsing. Antonius verstiet zijn vrouw Octavia, de zuster van Octavianus, terwille van de Egyptische Cleopatra. Een burgeroorlog was het gevolg. De strijd werd door Antonius op 2 September 31 v. Chr. bij het Grieksche voorgebergte Actium in Akarnanië verloren. Antonius vluchtte naar Egypte en pleegde zelfmoord. Nu begon de alleenheerschappij van Octavianus en tegelijk de z.g. Romeinsche keizertijd.

Octavianus behield voorloopig al de aan het driemanschap, vanaf 43 v. Chr., opgedragen volmachten.

Op 13 Januari 27 v. Chr. stelde hij echter deze volmachten weer ter beschikking van senaat en volk. Uit dankbaarheid voor de bewezen diensten schonk de senaat hem drie dagen later den titel van Augustus, geheiligde. Tevens kreeg hij den titel van princeps, eerste onder zijns gelijken met al de daaraan verbonden rechten. (Later is ons woord „prins“ uit dat Latijnsche „princeps“ ontstaan.)

Door den bovengenoemden afstand bedoelde Oc-

gevangenen tot hem; toen zij hem gezeten vonden vóór zijn cel met vóór hem op een bankje brood en wijn, dat men hem had gebracht om zich te versterken, vroegen zij, of hij (naar de plaats der) terechtstelling zou gevoerd worden met zijn boeien aan zijn voeten. Hij antwoordde en zeide: ik zou het wel verlangen, zelfs (wenschte ik wel) dat men mij daarmede begroef, opdat zij getuigen zouden zijn van hun onmenscheelijken, evenals zij dat geweest zijn van den Zoon Gods.¹⁾

Toen de genoemde broeders hem troostten, zeide hij hun, dat hij een zoo groote vreugde in zijn hart voelde, dat hij mond noch tong had om haar uit te drukken; dat God hem een duizend maal te groote genade bewees door hem zó uit dit sterfelijk leven weg te nemen, in plaats van hem door een ziekte op zijn sterfbed op te roepen, en dat hij door zoo te sterven, heenging bij zijn volle verstand en bewustzijn, God tot het einde toe biddende om erbarmen met hem te hebben. Hij legde er ten eerste den nadruk op, dat men wél als groote weldaad van God moest erkennen dat Hij hun de kennis van Zijn Zoon Jezus Christus had gegeven; en dat deze genade niet aan allen werd bewezen, enz.

Na van hem afscheid genomen te hebben, trok ieder zich terug.

Korten tijd daarna werden deze beide dienaren Gods naar het raadhuis gevoerd om het doodvonnis te vernemen, n.l. dat zij zouden worden gehangen en geworgd, wegens het overtreden der geboden van de Regentes, dat is te zeggen, dat zij het Avondmaal van Jezus Christus gevierd hadden tegen haar gebod, zonder dat men op andere wijze van de leer, welke zij gepredikt hadden melding maakte. Ook werden zij niet veroordeeld wegens het volharden in dezelve.

In 't kort, beiden zijn overwinnaar gebleven en hebben te midden van den dood over hun vijanden

¹⁾ Ik lees i.p.v. Ses Ces. Deze zin is zeer onduidelijk geconstrueerd.

hebben besteed, sterft deze maniakke weldoener in behoeftige omstandigheden. Hij blijft een figuur, die door zijn uitzonderlijke levenshouding onwerkelijk lijkt.

Dit laatste kan niet gezegd worden van de nieuwe schepping van De Man. Hij staat als realist te zeer met beide voeten op den grond, om een roman te schrijven, die met de werkelijkheid in strijd komt. Maar tevens is hij te veel romanticus, om een alledaagsch figuur te beschrijven. De vermenig van realisme en romantiek maakt het boek juist aantrekkelijk.

Kapitein Aart stamt uit een echte schippersfamilie. De leden er van kunnen niet goed leven op het land. Als weezen opgevoed door een tante, die acht jaren lang haar man in Canada op zijn schip alleen laat, om de kinderen te kunnen verzorgen en tot flinke menschen op te leiden, worden ze na haar vertrek aan de zorgen overgedragen van Aart, de jongste, maar goedigste. Hij ziet het als heilige plicht, de taak van tante over te nemen. Ontroerend is de zorg van den goetdigen jongeman voor zijn uitzwerpende broers en zusters.

Gemakkelijk is zijn leven niet, want het vrije leven op de Hollandsche binnenwateren, maakt verschillende bandeloos. Enkelens verdwijnen al spoedig uit het gezicht. Aart kent slechts hun verjaardagen, maar weet van hun leven niets. Die echter binnen zijn gezichtskring blijven, brengen hem zorg aan. De nooden van zijn familie en van allen, die met hem in aanraking komen, meent hij te moeten lenigen. Trouw in zijn werk, wordt hij een zonderling gevonden door zijn makers en directeur. Eenmaal heeft hij zijn tante bestolen, maar dit blijft hem levenslang drukken. De angst voor herhaling maakt hem zoo eerlijk, dat hij nooit mee kan doen aan de kleine diefstallen aan boord. Hoe onwezenlijk zijn makkers dit ook vinden, belachelijk zien ze hem nooit, daarvoor is hij te zuiver. Telkens, als weer een der broers, of een ongelukkige zuster zijn hulp noodig hebben, heeft hij iets om hen te helpen. Hij komt steeds aan geld. Hoe romantisch ook, steeds op een manier die geheel strookt met zijn menschlievend aard.

Toch blijft de tragiek hem niet bespaard. Twee broers, die niet naar zijn raad willen luisteren, maar op het land, door diefstal en speculatie zich willen verrijken, ziet hij verongelukken. Een zuster, steeds door hem verzorgd, verdrinkt zich ten slotte, als het leven haar te zwaar wordt. Dan wordt Aart voor haar kinderen wat tante Da voor hem en zijn broers was geweest. Ontroerend is de zorg van den ouden vrijgezel voor deze kinderen. Tenslotte geeft hij zelfs zijn baantje prijs, om op het land voor hen te zorgen. Maar dat kan een Luteyn niet volhouden. Een woonschip wordt dan het tehuis voor hem en zijn aangenomen kinderen.

Prachtig beschreven is de verhouding van Aart tot den directeur der beurtvaart. Deze begrijpt den christenschipper niet, maar heeft diep respect voor den man, die zelfs hem, zijn hoogsten chef, tegen wien hij hoog opziet, durft vermanen, als hij hem ziet zondigen. Het leven van dezen humanistische reeder wordt tenslotte beheerscht door

hart springt van vreugde op in mijn binnenste.

Vervolgens den gevangenen aansporende goeden moed te houden, betuigde hij hun, dat de dood niets was: en citeerde bij wijze van uitroep de plaats uit de Openbaringen: O wat zijn zij welgelukzalig die in den Heere sterven! Ja, zegt de Geest, want zij rusten van nu aan van hun arbeid.

Hij verzocht de genoemde gevangenen om moedig en standvastig te blijven in de leer van den Zoon Gods, welke hij hun gepredikt had, hun verzekerende dat dit de zuivere waarheid Gods was. Zooals ik dan ook, zeide hij, haar heb gehandhaafd in tegenwoordigheid van den bisschop van Atrecht, en verschillende anderen. En ik zal er rekenschap van geven voor het aanschijn van mijn God. Hoedt u er wel voor iets te doen legen uw geweten; want ik voorzie, dat de vijanden van het Evangelie hun woede op ons zullen koelen, om vervolgens u te doen wankelen, ten einde u van den rechten weg af te brengen en u dingen te laten doen tegen uw geweten. Weest op uw hoede, want gij zoudt dan daarna een beul hebben die gij in uw eigen binnenste zoudt voeden, die voor u een voortdurende hel zou zijn. O mijn broeders, wat is het een goed iets een goed geweten te bezitten.

Daarop vroeg een der gevangenen hem of hij een zeker geschrift beëindigd had, dat hij was begonnen; hij antwoordde van niet, ook zeide hij, dat hij niet meer zou arbeiden, aangezien hij heen zou gaan om in den hemel te rusten. Het oogenblik, zeide hij, van mijn vertrek is gekomen, ik ga heen om in den hemel te oogsten datgene, wat ik op aarde gezaaid heb. Ik heb dapper gestreden, ik heb mijn levensloop beëindigd, trouw gebleven zijnde aan mijn Meester (lett. Kapitein); voorts wordt voor mij bewaard de kroon der glorie, welke de Heere, de rechtvaardige Rechter, mij zal geven. Het schijnt mij toe (zoo zeide hij met opgewekt en glimlachend gezicht) dat mijn geest vleugels heeft om naar den hemel te vliegen,

den eenvoudigen kapitein. Het is dan ook niet gezocht, dat hij hem bij zijn sterfbed vraagt. De rijke man klaagt dat hij den zin van het leven niet begrijpt en sterft arm, omdat hij niets weet van den troost dien Aart put uit zijn bijbel. Hij erkent Aart als zijn meerdere, hoewel deze moet bekennen, dat ook hij telkens zondigt. Hij heeft immers zelfs zijn patroon willen bestellen, toen hij nergens geld kon krijgen voor zijn kinderen. Die diefstal, niet bedreven om zich zelf te verrijken, zooals zijn broers deden, maar om goed te kunnen doen aan anderen, weegt hem zwaar. Want hij leeft niet naar één woord uit den bijbel, maar naar de geheele schrift. Zijn weldoen is geen verdienste van hem, maar heilige plicht.

De geheele teekening en karakterontleding van dezen christen is prachtig consequent. Een man uit één stuk, als romantype een groote aanwinst.

Ook de entourage, de beurtvaart, is schitterend beschreven. Het monotone leven aan boord, met de vele kleine gebeurtenissen, die het interessant maken. Humoristisch weet de schrijver onnoozele dingen uit te buiten en te bewerken tot prachtige staaltjes van klein-kunst. De verteller van „Een stoombootje in den mist“ vertoont zich hier niet. Geestig worden de „groote“ voorvallen geteekend. Door en door kent de schrijver de beurtvaart, de schippers, hun taal, gewoonten en wezen. Stuk voor stuk komen de bijfiguren goed naar voren, hoe weinig er soms ook van hen gezegd wordt.

Met groot talent is de angstige tocht op de Zeeuwsche wateren beschreven. Deze avontuurlijke vaart vooral doet ons Aart kennen als een kerel, die niets zoetelijks aan zich heeft. Hij is niet een vrome „prevelaar“, maar een plichtgetrouw christen, die niet alleen zijn geld voor zijn familie, maar ook zijn leven over heeft voor zijn makkers. Hij komt op één lijn te staan met zijn kapitein, die door zijn mannen als een „fijnen kerel“ beschouwd wordt.

Dit boek is anders dan de andere werken van De Man. Het heeft veel gemeen met zijn vorige boeken, wat betreft den stijl; verschillende trekjes herinneren er aan. Maar de figuur van Aart doet meer denken aan de typen van Van Schendel. Ik wees al op diens „De Rijke Man“. Ook aan een ander herinnert het, n.l. aan den hoofdpersoon van „Het Fregatschip“, die eenzame, onbegrepen bevaarder der groote wateren. En toch is deze beurtschipper anders. Hij is minder romantisch, hij is christelijker ook. Men verwachtte van den Roomschen schrijver misschien iets anders, dan dezen pietistische schipper, die zijn bijbel niet alleen kent en leert, maar de leer ook in zijn leven belijdt. Hij bewijst de eigenaardige psyché van de protestantische schippers uit de Lekstreek te kunnen doorvoelen.

Dit nieuwe boek van De Man is mooi om zijn zuivere persoonsbeschrijving, boeiend om zijn afwisseling, eenvoudig en geestig van stijl, frisch als het water van de Lek.

Gr.

H. S.

daar ik heden ben uitgenoodigd op de bruiloft van mijn Heere, den Zoon van mijn God.

Terwijl hij sprak, trad de Provoost der troepen de genoemde plaats op en groette hem door zijn hand aan zijn hoofd te brengen. Onmiddellijk bedankte Guy hem voor het goede nieuws, dat hij hem had gebracht. De Provoost antwoordde: het spijt mij, dat de zaak zoo gelopen is. Waarop Guy hem op blijden toon zeide: gij zijt mijn vriend, ik heb u van ganser harte lief. Vervolgens afscheid van de gevangenen nemende trok hij zich terug in het kamertje.

Korten tijd daarna kwam de heer De la Grange genoemde plaats op; en evenals men hem gedurende zijn geheele gevangenschap nooit anders dan opgewekt had gezien, zoo begon hij ook nu op zijn gewone wijze met het meest opgewekte gelaat de gevangenen te begroeten, hen toesprekende en aanmoedigende op de volgende wijze: Mijn broeders, ik word heden ter dood veroordeeld om de leer van den Zoon Gods: ik ga dus het eeuwige leven in, want mijn naam is geschreven in het boek des levens, en kan daar niet uitgewischt worden, aangezien de genadegiften en roepingen des Heeren onberouwelijk zijn. Hij betuigde ook dat hij van zijn kant de zuivere waarheid van het Evangelie had verkondigd; en dat de leer der papisten de zielen ten verderve leidde. Waarop hij de gevangenen aanspoorde zich daarvan verre te houden en alleen het zuivere Woord Gods aan te hangen, hetwelk hij hun geleerd had. Op deze wijze zich terugtrekkend naar de voorplaats, nam hij afscheid van allen. Hij vroeg een paar „escouvettes“ (dat zijn in de taal van de streek, schuimers) om zijn cape en zijn mantel af te borstelen, liet zijn schoenen poetsen, terwijl hij de volgende reden op gaf waarom hij dit deed:

(Ik doe dat), zeide hij, aangezien ik uitgenoodigd ben op de Bruiloft, en ik heenga naar het eeuwige Gastmaal des Lams.

Terwijl hij zich terugtrok, kwamen er andere